Lupa- ja valvontavirasto

Lausunto
28.9.2026
LVV-U/130451/2026

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vesilain muuttamisesta (84/2026 vp)

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on 29.9.2026 pyytänyt Lupa- ja valvontaviraston kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikon asiassa. Lupa- ja valvontavirasto viittaa asiassa 12.3.2026 (LVV-U/51391/2026, LVV:n lausunto) lausumaansa sekä toteaa pääosin ympäristövaliokunnalle 1.9.2026 lausumansa (LVV-U/116204/2026) tavoin seuraavaa:

Lupa- ja valvontavirasto pitää hallituksen esityksen tavoitteita oikeansuuntaisina ja ehdotuksia vesilain säädösten muuttamiseksi tarkoitukseen sopivina. LVV:n HE:n perusteluihin esittämiä muutoksia on otettu huomioon esimerkiksi avaamalla mahdollisuus säätää nollavelvoitelaitosta koskevan kalatalousvelvoitehakemuksen sisältövaatimuksista asetuksella sekä poistamalla lupapäätösharkintaa ennalta sitovia viittauksia.

Lupaharkinnan kannalta erityisistä nollavelvoitelaitoksia koskevista lunastusperusteista luopuminen selkeyttää uudistusta lakien soveltamisen näkökulmasta, kun ei säädetä uusista poikkeuksista siitä, kuinka lunastuslaki ja vesilakia sovelletaan erilaisiin yleisen tarpeen edellyttämiin vesitaloushankkeisiin. HE:n perusteluissa on aikaisempaa paremmin otettu huomioon se, että kalatalousvelvoitteen asettaminen edellyttää hyvin seikkaperäisiä tietoja ja että nykyisin käytössä oleva ns. kaksivaiheinen menettely on jatkossakin tarpeen. Lain soveltamisen kannalta on myös tärkeää, että menettelyn vaiheiden sisältöä on kuvattu perusteluissa.

Lupaviranomaisen on arvioitava uuden kalatalousvelvoitteen muutoshakemusta monipuolisesti ja kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon kalakantojen elinolosuhteet ja niiden parantamismahdollisuudet sekä muutkin moninaiset vesistön olosuhteet. Arvioitavaksi tulee kaksi merkittävää uudenlaista hakemuksen hyväksymisen edellytystä: 1) vesivoimalaitoksen merkitys sähköntuotannossa ja sähköjärjestelmän käyttövarmuudessa sekä 2) milloin kalatalousvelvoite aiheuttaa saavutettavaan hyötyyn verrattuna kohtuuttomia kustannuksia luvanhaltijalle. Myös vesivoiman menetyksestä mahdollisesti valtion maksettavaksi tulevan korvauksen määrän arviointi on osin uusi ja erityisosaamista edellyttävä tehtävä.

Esityksen perusteluissa tätä uudenlaista arviointitehtävää tukevat mm. uuden kalatalousvelvoitehakemuksen sisällön kuvaukset ja ehdotettu 11:6.1 säännös mahdollisuudesta pyytää lausuntoa kantaverkonhaltijalta. Lausuntoa on tarkoitus pyytää valtakunnalliseen sähköjärjestelmään vaikuttavista hakemuksista, mutta ottaen huomioon odotettavissa olevat vastakkaiset näkemykset sekä uudenlaisen arvioinnin haasteet ratkaisukokoonpanojen on käytännössä pyydettävä lausuntoja alkuvaiheessa tarkoitettua useammin.

Lupa-asian käsittelykokoonpanoa määrättäessä pyritään huolehtimaan asian laatuun nähden riittävästä oikeudellisesta, luonnontieteellisestä ja teknisestä osaamisesta. Kokoonpanon asiantuntemusta täydentää viraston muiden asiantuntijoiden, kuten

vesienhoidon ja luonnonsuojelun asiantuntijoiden, yhdessä laatima muistio. Sähkö- ja energiatekniikan alan asiantuntemusta ei ole juuri aiemmin tarvittu viraston, eikä sen edeltävien organisaatioiden, ympäristötehtävissä. Uutta erityisosaamista edellyttävä tehtävä vaatii rekrytointeja tai vähintään nykyisten asiantuntijoiden koulutusta, jotta luparatkaisut ovat lainmukaisia ja täyttävät yhdenvertaisen ja tasapuolisen kohtelun vaatimukset.

Lupa- ja valvontavirastossa yleissuuntaus on, että toiminta perustuu yhä enemmän maksullisiin suoritteisiin, joiden avulla turvataan viraston tehtävien edellyttämät riittävät voimavarat ja riittävä asiantuntemus. Esityksen kaltaisista kalatalousviranomaisen aloitteesta vireille pantavista hakemuksista ei kuitenkaan peritä käsittelymaksua, mikä tulee ottaa huomioon resurssivaikutusten arvioinnissa sekä riittävien resurssien varmistamisessa.

Lakiesitys pyrkii edistämään vaelluskalakantojen elinolosuhteiden parantamista sekä vesienhoidon tavoitteiden saavuttamista. Tässä vaiheessa on vaikea arvioida, kuinka paljon kalatalousvelvoitteita koskevat hakemusmäärät tulevat kasvamaan nykyisestä, ja kuinka moni hakemuksista tulee ehdotettujen kohtalaisen tiukkojen edellytysten myötä hyväksytyksi. Voimalaitoksiin ja säännöstelyihin liittyviä kalatalousvelvoitteen muuttamishakemuksia on vuosittain tullut vireille keskimäärin 1-3 kpl lukuun ottamatta vuotta 2026, jolloin vireille tuli 8 hakemusta.

Vesien tilan ja vesienhoidon tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta lakiesityksestä puuttuvat valmistelutyöryhmän esittämät valtion mahdollinen osallistuminen rakentamiskustannuksiin niiltä osin kuin, ne ovat luvanhaltijalle kohtuuttomia, sekä esitys voimalaitoksen lunastamisesta. Erityisesti ensin mainitun puuttumisella voi olla merkittävä vaikutus sen takia, että valtaosa nollavelvoitelaitoksista kuluu kaikkein pienempien vesivoimalaitosten joukkoon tai on muutoin olosuhteiltaan sellaisia laitoksia, joihin kalankulkuväylän rakentaminen voi aiheuttaa kohtuuttomia kustannuksia luvanhaltijalle. Tällöin mahdollisena velvoitteena olisi todennäköisemmin kalatalousmaksu tai istutusvelvoite, joiden merkitys vesienhoidon tavoitteita edistävinä toimenpiteinä on vähäinen.

Vesistöissä on vesivoimalaitosten lisäksi paljon muita vesitalousluvan omaavia vesirakenteita, jotka estävät tai haittaavat kalankulkua. Ne eivät tule huomioitua nyt käsillä olevassa esityksessä. Esityksessä ei myöskään aseta lupien tarkistamiselle määräaikaa, ja kalataloustehtäviä hoitavien elinvoimakeskusten käytettävissä olevat resurssit saattavat vaikuttaa menettelyjen käynnistämisen aikatauluihin.

Kun uuden kalatalousvelvoitteen määräämisen edellytysten ohella otetaan huomioon nykyinen elinvoimakeskusten ja Lupa- ja valvontaviraston voimavaratilanne sekä uutta erityisosaamista vaativa ja työmäärältään iso hakemustyyppi, esityksen vaikutus taustalla olevien tavoitteiden saavuttamiseen voi jäädä pieneksi; etenkin kun tarkastellaan asiaa vesipuitedirektiivissä asetettujen tavoitteiden näkökulmasta.

Lupa- ja valvontavirasto

Lausunto
28.9.2026
LVV-U/51391/2026

Lupa- ja valvontavirasto
Postiosoite: PL 20, 13035 LVV
Puhelinvaihde: 0295 254 000
kirjaamo@lvv.fi | lvv.fi

Tämä asiakirja LVV-U/130451/2026 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LVV-U/130451/2026 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Keskisarja Ville 28.09.2026 10:01

Hyväksyjä Kärkkäinen Janne 28.09.2026 10:01